



Insatser mot svart arbete i Kroatien och fyra kandidatländer

Sammanfattning

Inledning

Syftet med denna rapport är att ge en systematisk översikt över omfattningen och typen av svart arbete och vilka insatser som görs för att motverka svart arbete i Kroatien och fyra EU-kandidatländer: Island, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Montenegro och Turkiet. Målen är att analysera det svarta arbetets omfattning och karaktär i dessa länder för att visa hur insatserna mot svart arbete är utformade och sammanfatta relevanta politiska strategier och åtgärder som länderna antar. I rapporten jämförs de fem länderna genomgående med de 27 EU-medlemsstaterna (EU27) där det är möjligt.

Sammanhang

Det svarta arbetets omfattning och typ

Oavsett vilken mätmetod som används är det övergripande resultatet att den svarta ekonomins storlek på Island ligger under genomsnittet för EU27 medan Kroatien, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Montenegro och Turkiet har större svarta ekonomier än genomsnittet för EU27.

Typen av svart arbete varierar mellan olika regioner i EU27. Så långt det går att fastställa speglar dessa fem länder generellt de bredare europeiska variationerna när det gäller till vilka sektorer det svarta arbetet är koncentrerat, vilken typ av arbete som utförs, vem som utför arbetet och deras motiv för att göra det. Situationen i Island speglar den i de nordiska länderna, medan de övriga fyra mer liknar de medlemsstaterna i sydöstra Europa. Detta behöver dock verifieras. En väg framåt skulle vara att göra en Eurobarometerundersökning i de fem länderna, eller att EU-kommissionen tog med dem i en potentiell andra våg i en Eurobarometerundersökning.

Hinder för formalisering

I Världsbankens årliga undersökningar av företagsklimatet – Doing Business surveys – analyseras det hur lätt eller svårt det är för en lokal entreprenör att starta och driva ett litet till medelstort företag om man följer relevanta föreskrifter. De sammansatta resultaten för EU27 som helhet 2012 motsvarade 38:e plats av 183 länder. Detta är lägre än både Island (9:e plats) och f.d. jugoslaviska republiken Makedonien (22:a plats). I Montenegro (56:e plats), Turkiet (71:a plats) och Kroatien (80:e plats) är det dock svårare att driva företag än i EU27 som helhet, vilket tyder på att det behöver bli lättare att följa bestämmelserna i dessa länder.

När det gäller att starta företag hamnade EU27 enligt sitt sammansatta resultat på 66:e plats av 183 länder. Däremot hamnade f.d. jugoslaviska republiken Makedonien på 6:e plats när det gällde hur lätt det var att starta ett företag, vilket är högre än EU:s bästa land, Irland, som placerade sig på 13:e plats. Island rankades 37:a medan Montenegro, Turkiet och Kroatien kom på 47:e, 61:a respektive 67:e plats. Inget av de fem länderna låg lika långt ned som det land i EU27 som fick sämst resultat, Tjeckien, som hamnade på 138:e plats av 183.

När det gäller hur lätt det är att betala skatt kom EU27 som helhet på 71:a plats, vilket kan jämföras med f.d. jugoslaviska republiken Makedoniens sjätteplats, Kroatiens 32:a plats och Islands 35:e. Inget av de fem länderna fick dock lika bra resultat som Irland, som var det bästa landet i EU27 med en femteplats. Det är svårare för små till medelstora företag att följa föreskrifterna när de betalar skatt i Turkiet (79:e plats) och Montenegro (108:e plats), men inget av de fem

länderna hamnade lika långt ned på listan som det sämsta i EU27, Rumänien, som kom på 154:e plats.

Resultat

Organisera insatserna mot svart arbete

Till skillnad från 26 procent av EES-länderna och Schweiz har inget av dessa fem länder något organ för efterlevnad eller någon central samordningskommitté som ansvarar för att samordna olika ministerier som motarbetar svart arbete. I stället har de i varierande grad en mer splittrad strategi. I tre av länderna har ett statligt organ utsetts som har huvudansvaret för att samordna insatserna mot svart arbete: i Turkiet är det Revenue Administration, i f.d. jugoslaviska republiken Makedonien är det Labour Inspectorate och i Island är det Internal Revenue Directorate. I Kroatien och Montenegro är ansvaret mer spritt, det finns inget ledande organ och varje ministerium sätter upp sina egna mål.

Likaledes varierar deltagandet från arbetsmarknadens parter när det gäller att motverka svart arbete, även om trepartsdialog i viss omfattning äger rum i alla fem länderna. I Kroatien har det ekonomiska och sociala rådet funnits sedan 1994 och byrån för arbetsmarknadens parter inrättades 2011. Trots detta drog sig fackförbunden ur det ekonomiska och sociala rådet i ett halvår 2010 som protest mot den ineffektiva dialogen. I Montenegro omfattar det sociala rådet arbetsmarknadens parter. I f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Turkiet och Island finns inga formella råd som underlättar en sådan dialog i förhållande till svart arbete, även om arbetsmarknadens parter deltar i den politiska beslutsprocessen via kampanjer och initiativ.

Politiska strategier mot svart arbete

I EU27 har insatserna mot svart arbete av tradition dominerats av en repressiv strategi med målet att utplåna det. Nyligen har dock en uppmaning kommit från EU-kommissionen om att använda mer möjliggörande åtgärder som hindrar människor från att hamna i den svarta ekonomin och hjälper dem som redan arbetar svart att övergå till laglig verksamhet.

Stor vikt fästs fortfarande vid repressiva åtgärder i EU27 för att motverka svart arbete, och mjukare politiska åtgärder betraktas i allmänhet som mindre betydelsefulla, men det finns regionala variationer både när det gäller i vilken omfattning de möjliggörande åtgärderna införlivas och den repertoar av åtgärder som används. Detta gäller även de länder undersökningen omfattar. I Island satsar man mer på möjliggörande åtgärder än i de fyra sydöstra länderna, och detta speglar situationen i de nordiska grannländerna. De fyra sydöstra länderna har i likhet med de södra EU27-staterna generellt dröjt längre med att erkänna vikten av en möjliggörande strategi, även om det finns skillnader mellan f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Kroatien, Montenegro och Turkiet när det gäller bredd, djup och effektivitet för de möjliggörande åtgärder de har antagit. Generellt är dock mindre vanligt med botande åtgärder i de fem länderna än i EU27, och "mjuka" åtgärder för att främja en god skattemoral är en relativt ny företeelse.

Slutsatser

De fem länderna behöver satsa mer såväl på en bredare uppsättning "hårda" incitament för att förebygga och effektivt hantera svart arbete som på "mjuka" åtgärder som främjar en god skattemoral. Ett starkt samband har påvisats mellan å ena sidan en högre grad av intervention på arbetsmarknaden, socialt skydd, omfördelning och jämlikhet och å andra sidan en liten svart ekonomi. Detta kan möjligen förklara varför den svarta ekonomins storlek på Island ligger under genomsnittet för EU27 medan den svarta ekonomin i Kroatien, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Montenegro och Turkiet är större än genomsnittet för EU27.

Mer information

Rapporten *Tackling undeclared work in Croatia and four EU candidate countries* finns på <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/242/en/1/EF13242EN.pdf>.

Vill du veta mer, kontakta enhetschef Donald Storrie på dst@eurofound.europa.eu